

Nieuwsbrief NZG

4(1)

Nederlandse Zeevogelgroep
Dutch Seabird Group

ISSN: 1566-6778

Texel, Mei 2002

redactie Nieuwsbrief NZG: Mardik F. Leopold
p/a ALTERRA-DLO, Postbus 167, 1790 AD Den Burg, Texel
e-mail m.f.leopold@alterra.wag-ur.nl

Guido O. Keijl, Brederodestraat 16A
1901 HW Bakkum, e-mail guido@hetnet.nl

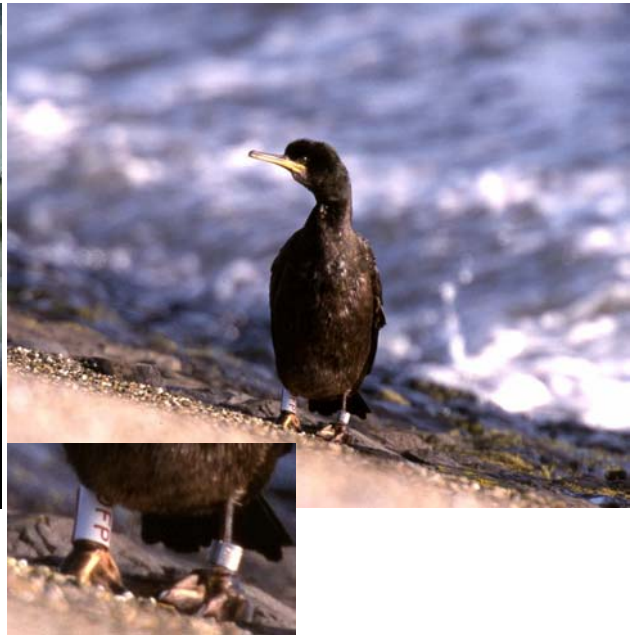
secretariaat NZG: De Houtmanstraat 46
1792 BC Oudeschild, Texel, e-mail ned.zeevogelgroep@planet.nl

Gekleurringde kuifaalscholvers in Nederland en omstreken

Op 29 januari 2002 krom een tweede-winter kuifaalscholver uit het water in Oudeschild, Texel. De vogel bleek gekleurringd en werd gefotografeerd door Eric Menkveld. Op 31 maart 2002 zagen Rinse van der Vliet en Vincent van der Spek een eerste-winter vogel bij het zuiderhavenhoofd van Scheveningen. Een dag later fotografeerde Jeroen van der Zwan deze vogel (<http://www.vwgdenhaag.nl/nieuws/kuifali2.htm>). Beide kuifaalscholvers bleken afkomstig van Isle of May in Schotland. Een en ander was aanleiding om de ringer, professor Mike Harris, te vragen om voor de Nieuwsbrief uit de doeken te doen hoe bijzonder dit soort waarnemingen zijn. Zijn reactie kwam per kerende e-mail en is hieronder (vertaald) weergegeven. De redactie bedankt Mike voor zijn snelle en enthousiaste reactie, en Eric Menkveld en Jeroen van der Zwan voor het beschikbaar stellen van hun foto's.

Scheveningen, 1-4-2002 (Jeroen van der Zwan)

Oudeschild, Texel, 29-1-2002 (Eric Menkveld)

Kuifaalscholvers zijn zeevogels met een beperkte verspreiding: ze broeden alleen op rotskusten in de noordoostelijke Atlantische Oceaan en in de Middellandse Zee. De totale populatie wordt thans op 85.000 paar geschat, waarvan ongeveer de helft in Schotland zit. De Britse vogels horen tot de nominaat *P. a. aristotelis*, die voorkomt van Rusland tot de Atlantische kusten van het Iberisch schiereiland. Binnen dit gebied zit een opvallend 'gat' ter hoogte van de rotsloze zuidoostelijke Noordzee. In de meeste broedgebieden verspreiden de vogels zich na het broedseizoen. Van echte trek is meestal geen sprake, al is het uitzwermen meestal wel enigszins zuidwaarts gericht. Alleen vogels uit het noorden van Noorwegen en Rusland overwinteren alle ten zuiden van de broedgebieden.

Kuifaalscholvers worden al jarenlang in grote aantallen geringd op Isle of May. Dit eiland ligt ten oosten van Edinburgh in de ingang van de Firth of Forth, Zuidoost Schotland. Er zijn hier meer dan 27.000 vogels geringd, waarvan er ruim 1000 zijn teruggemeld. De vogels blijken zich na het broedseizoen te verspreiden langs de oostkust van Engeland en Schotland. Ze gaan dus zowel naar het zuiden als naar het noorden, maar Shetland wordt hierbij niet bereikt. Enkele vogels 'schieten door' naar het vasteland van West-Europa. Veel adulte kuifaalscholvers blijven het hele jaar binnen 50-100 km van de kolonie en raken alleen verder van huis tijdens zware storm of perioden van voedselgebrek. Jonge vogels vertonen een ander gedrag: na het uitvliegen worden ze nog een paar weken door hun ouders gevoerd, waarna ze zich langzamerhand steeds verder van de kolonie verwijderen. Eerste- en tweede-winter vogels leggen veel grotere afstanden af dan de adulte en gaan zelfs vaak het binnenland in. Deze trek naar het binnenland betreft meestal vele vogels tegelijkertijd en eindigt meestal in zogenaamde *wrecks*, waarbij de betrokkenen het dus niet overleven. *Wrecks* komen het meest voor in de zuidelijke Noordzee en treden op na lange perioden van aanlandige wind. De betrokken vogels hebben kennelijk problemen met het vinden van voedsel en komen vaak veel verder zuidelijk terecht dan normaal, waar ze nog maar weinig geschikte rustplaatsen vinden en waar ze of meteen doodgaan of eerst nog een poging doen een betere plek in het binnenland te vinden. In het binnenland redden ze het echter in de regel ook niet, al kan het uitstel van executie nog weken of zelfs maanden duren.

Kuifaalscholver zijn net als alle aalscholvers beperkt tot de kustwateren omdat hun verenkleed slechts gedeeltelijk waterbestendig is waardoor ze niet lang op open zee kunnen verblijven. Ze worden daarom slechts bij uitzondering uit het zicht van land gezien. Grote open watervlakten vormen een moeilijk te nemen barrière voor zich verplaatsende vogels. Dit is vermoedelijk de reden dat slechts weinig kuifaalscholvers de oversteek van de Britse eilanden naar het Europese vasteland wagen, en dit verklaart dan ook het geringe aantal terugmeldingen uit Nederland, België, Duitsland en Denemarken.

Sinds 1997 proberen we zo veel mogelijk uitvliegende kuikens op Isle of May van kleurringen met unieke drielettercodes te voorzien. Aan de hand van aflezingen kunnen we overleving, leeftijd van terugkeer in de kolonie (gewoonlijk 2-3 jaar voor de mannen, 3-4 jaar voor de vrouwen) en plaatstrouw bepalen. We hebben tot nu toe 3383 kuikens gekleurnd. Terugmeldingen zijn er - uiteraard - uit Groot-Brittannië zelf, maar inmiddels ook uit Nederland (8), België (2), Duitsland (2) en uit Noord-Frankrijk (1): zie Tabel 1.

Tabel 1. Kuifaalscholvers met kleurringen van Isle of May die zijn teruggemeld in de zuidoostelijke Noordzee. Alle vogels waren levend tenzij anders vermeld.

ringnummer	geringd	gezien	plaats	land	opmerking
blauw ALL	1998	29 nov 1998	Bruinisse	NL	dood
blauw AZB	1998	10 dec 1998	Terschelling, haven	NL	
groen	1999	2 jan 2000	Duinkerken	F	dood
wit NBL	2000	6 jan 2001	Aalst	B	tot 10 juni
wit DXN	2000	14 jan 2001	Hainaut	B	dood op 22 jan
wit	2000	jun 2001	Helgoland	D	
wit	2000	20 jan 2001	Paulinaschor, Zws Vld	NL	dood
wit DFP	2000	29 jan 2002	Oudeschild, Texel	NL	foto
groen HAZ	2001	nov 2001	Zuidpier, IJmuiden	NL	
groen IHB	2001	17 nov 2001	IJmuiden	NL	
groen HHF	2001	24 nov 2001	Helgoland	D	ook in apr 2002
groen LST	2001	25 nov 2001	Kornwerderzand	NL	
groen HFB	2001	30 mrt 2002	Scheveningen	NL	foto

De waarnemingen van gekleurringde kuifaalscholvers volgen het patroon dat we kennen van de eerder geringde vogels. Zo zijn uit de periode 1909-1997 bij de Britse ringcentrale 26 vondsten uit Nederland gemeld, tien uit België en vijf uit Duitsland. (Er waren er ook 157 uit Frankrijk, maar deze zijn vooral afkomstig van de Scilly-eilanden en andere kolonies in Zuidwest-Engeland. Deze vogels zwermen geregeld uit naar de Golf van Biscaye.) Het lijkt erop dat kuifaalscholvers steeds vaker de Europese vastelandkusten bezoeken. De soort werd bijvoorbeeld in Duitsland altijd gezien als een zeer zeldzame wintergast, maar op Helgoland doken de afgelopen tien jaar steeds meer vogels op, met een voorlopig maximum van veertien vogels in het voorjaar van 2001 (Dr Volker Dierschke). [In Nederland is er een vergelijkbare trend, die wordt toegeschreven aan een stijgende populatiegrootte in het brongebied, de Schotse oostkust, aan een hogere vogelaarsdichtheid en aan een betere kennis van de kenmerken van de kuifaalscholver. Zie ook de recente Avifauna van Nederland (red.)]. We hebben altijd gedacht dat vogels die de oversteek naar het vasteland van Europa overleefden gedoemd waren daar te sterven, maar twee van de hier gepresenteerde gekleurringde vogels hebben het maanden weten uitgehouden. Ieder jaar worden de meeste kleurringen van vogels die op Isle of May terugkeren ook afgelezen. We wachten nog steeds op de vogels uit Tabel 1, althans op degene die levend zijn gezien, maar met weinig hoop. Twee keer de Noordzee oversteken lijkt teveel gevraagd voor deze soort. We zijn zeer geïnteresseerd in waarnemingen van gekleurringde kuifaalscholvers en beloven een snel antwoord op iedere melding, behalve in het broedseizoen, wanneer we zelf onder de kuifaalscholvers verblijven. Vergeet niet de melding ook aan de eigen ringcentrale door te geven!

Mike Harris, Centre for Ecology and Hydrology, Hill of Brathens, Banchory AB31 4BW, UK, mph@ceh.ac.uk

Het aantal broedparen grote sterns op de Hompelvoet (Grevelingenmeer) in 2001 en voorgaande jaren

In 2001 zijn op het eiland Hompelvoet in het Grevelingenmeer 3250 paar grote sterns tot broeden gekomen. Dit is bijna een kwart van de Nederlandse populatie. De andere paren broedden in 2001 op de Hooge Platen, Westerschelde (3100 paar) en op Griend (8200 paar). Met een aantal van 3250 broedparen op Hompelvoet is nu een vrij stabiel niveau bereikt, dat twee keer zo hoog ligt als het aantal tijdens een dieptepunt in 1992 (1575, zie figuur 1), maar dat de piek uit de jaren tachtig nog niet evenaart.

De gemiddelde legselgrootte was met 1,30 aan de lage kant. De reden hiervan is onduidelijk maar kan samenhangen met een slechtere voedselsituatie en/of verstoring in de vestigingstijd. Het broedsucces, opgevat als het gemiddeld aantal vliegvlugge jongen per broedpaar, was met 0,7 echter behoorlijk hoog. Overigens werd op Griend hetzelfde broedsucces vastgesteld.

Gunstige weersomstandigheden en een relatief geringe predatie droegen hiertoe bij. Predatie en verstoring werd onder meer genoteerd van zilverbreeuw, bruine kiekendief, hermelijn en bruine rat.

De toekomst van broedende grote sterns in de Grevelingen laat zich moeilijk voorspellen. De sterns broeden vlakbij de kokmeeuwenkolonie, die bescherming biedt tegen bovengenoemde predatoren. Het aantal kokmeeuwen gaat echter sterk in aantal achteruit. Markenje, een op ongeveer anderhalve kilometer ten noordoosten van Hompelvoet gelegen plaatje, lijkt voorlopig geen alternatief te zijn, hoewel de grote sterns het in de tachtiger jaren enkele malen als broedplaats boven de Hompelvoet verkozen. De vele kokmeeuwen die destijds samen met de grote sterns door bruine ratten naar Markenje waren verdreven zijn er namelijk nooit meer teruggekomen.

